

Les indústries alimentàries

L'any 1904, les indústries alimentàries ocupaven el segon lloc de la indústria martinenca. L'alimentari era un dels sectors més dinàmics del poble situat dins del «districte dels afores» en el moment d'ésser agregat a Barcelona l'any 1897.

El vi

A principis del segle xx, les indústries del vi i assimilades tenen la màxima representació a Andalusia; darrere seu segueixen el País Valencià i Catalunya —i, dins de Catalunya, Sant Martí s'acosta a la tercera part. De la quota martinenca, el 52,28 % correspon a l'elaboració de vins. L'any 1886 hi ha deu empreses d'elaboració de vi entre les cinquanta primeres empreses industrials de Sant Martí, segons la quota fiscal, i el 23,71 % es dedica a la fabricació d'alcohols. La resta es reparteix per aquest ordre: licors, gasoses, aiguardents i anisets; entre aquestes empreses hi ha Josep Guiu, que figura en una relació de l'any 1858 amb un sol operari i alguna altra especialitat insignificant.

Durant molt de temps, els vins i els aiguardents han format la columna vertebral del comerç exterior del Principat.

Els elaboradors de vi més importants de Sant Martí són tres: els Gironella, empresa fundada el 1873; Magí Pladellorens, amb la indústria situada al passeig del Cementiri, 344, que era la primera empresa d'elaboració de vi l'any 1886 al barri del Poblenou, i, molt especialment, Maristany, oriünd del Masnou. Els Maristany havien adoptat el comerç vinícola com un complement de llur dedicació tradicional, que era el negoci navilier. El 1846 enviaren el vaixell *Virgen del Carmen* amb el primer carregament de vi a Buenos Aires. En plena expansió de la firma Maristany, i per pal·liar la insuficiència del magatzem que tenien a la Barceloneta, n'establiren un

Anunci de la fàbrica Solsona, quan va ser col·lectivitzada durant la Guerra Civil

més gran al carrer Pujades, al Poblenou. El 1892, Francesc de P. Maristany, comercialment conegut per *Pere Grau*, va prendre la decisió d'erigir unes instal·lacions encara més grans a la carretera de Ribes, 41, en un terreny de 320.000 pams quadrats, davant per davant de l'antic molí Carbonell. L'establiment, que fou inaugurat el 24 de juny de 1884, duia el nom de La Viti-vinícola i constava de dues grans naus, separades per un pati central, un cobert pel botam, unes quadres per als carros destinats al transport i un taller de fabricació de botes. L'any 1894 tenia una caldera de vapor de 2 CV de potència. El 1904, la marca Pere Grau arriba al zenit i Pere Maristany, tercer titular de la casa, ja és comte de Lavern (poble penedesenc on la família era propietària de grans extensions de vinya). El 1920, l'empresa Maristany figura entre les cinquanta primeres empreses de Sant Martí. Amb l'adreça social al carrer de Mallorca, 433, esdevé societat anònima l'any 1928.

El 1933 hi ha nou elaboradors de vi entre les cent primeres empreses industrials segons la quota fiscal, totes per sota del lloc cinquanta. Tres estaven instal·lades a l'avinguda Icària, antic passeig del Cementiri, com per exemple l'empresa Hijos de Enrique Gironella, situada al número 151, dedicada a l'exportació de vins a l'estil francès.

Una altra empresa era la d'Adrián Castells e Hijos (1914), amb despatx i

magatzems al carrer de Pujades, 87, xamfrà amb el carrer Dos de Maig, especialitzada en vins d'Alella. Exportava vins a tot l'Estat espanyol i a ultramar. La imatge de la marca eren diversos castells situats en uns espadats al costat d'un riu.

Bodegas Regionales de G. Campa Mir, al carrer de Castillejos, 74, xamfrà amb el carrer de Pere IV, existia ja l'any 1912. L'especialitat de la casa era el vi de quina Campà, aperitiu tònic digestiu estomacal. També es dedicava a la cria de vins destinats a fer licors. El despatx era al carrer de Bailén, 7.

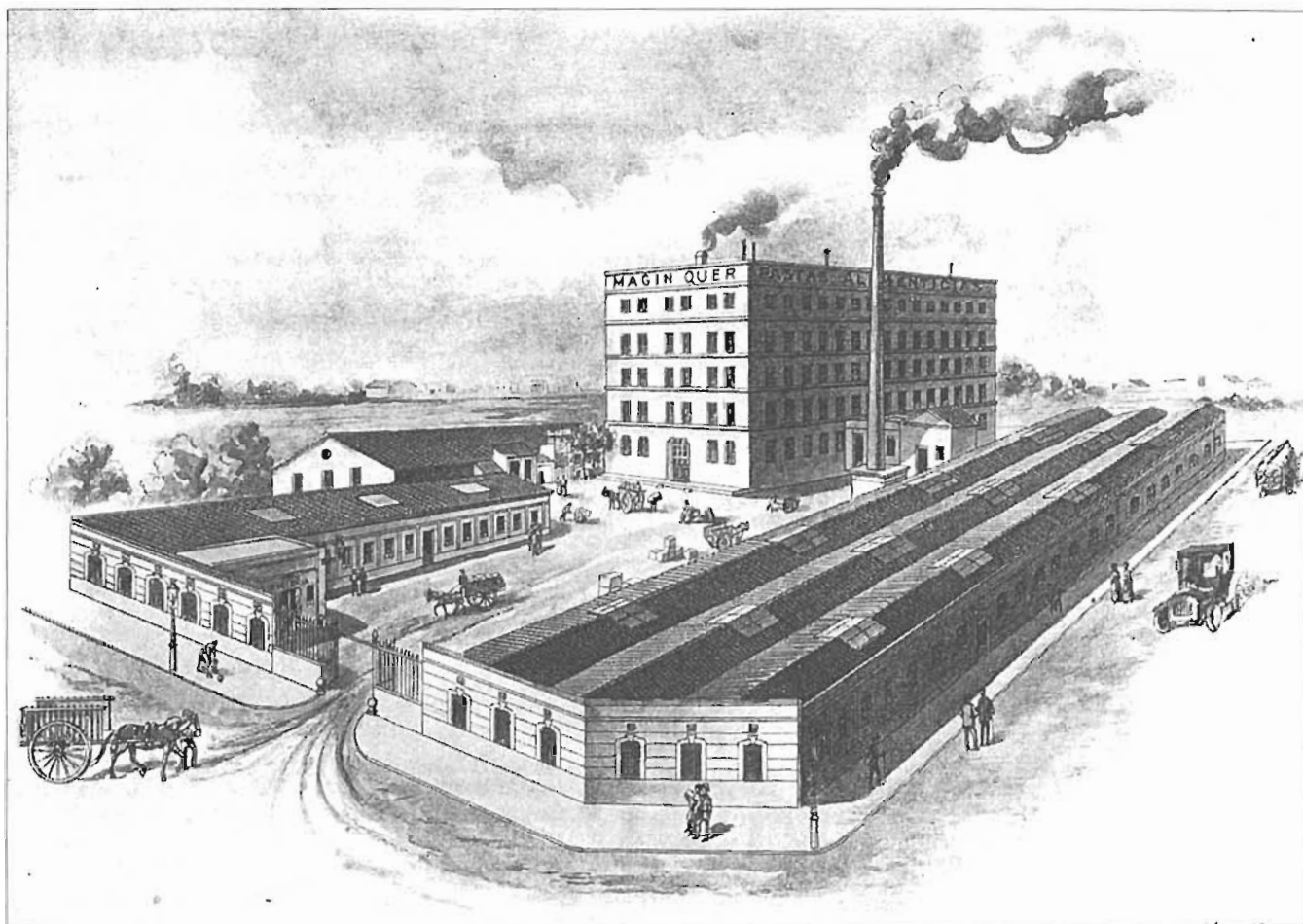
J. Guilera Villarreal, empresa fundada l'any 1873 al carrer Igualtat, 5-7, estava especialitzada en vins suaus de taula i vins de postres (Priorat i moscatell). Tenien cellers a Lliria, Sagunt, Marsà i Sant Martí de Provençals. Produïa el vi de marca Grua, destinat a l'exportació.

L'any 1933 hi ha notícia, segons el programa dels actes de celebració de la Vid Catalana, de dues empreses, Vda. de Jaume Domènech al carrer de Pere IV, 45, dedicada als vins moscatells i misteles a l'engròs, i Sebastián Font, al carrer Dos de Maig, 71, xamfrà amb el carrer de Pere IV, magatzem de vins i alcohols i fàbrica d'aiguardents.

El 1893 es va instal·lar al carrer de Drumen, ja desaparegut, l'empresa Martini Rossi, que va popularitzar el vermut d'aquest nom. El lloc escollit era conegut com els «Quatre Camins», nom que avui és tot just un record. Al principi tenia uns trenta obrers a la plantilla. Va ser molt de temps al barri, fins que el 1972 es va traslladar. Martini Rossi figurà entre les promotores del Pla de la Ribera.

Begudes carbòniques

Les begudes carbòniques és un ram menor dins de les indústries alimentàries, si bé no hem d'oblidar que

La fàbrica de Magí Quer, que donava a Pujades, Lull i Dos de Maig

les gasoses i els sifons han acompanyat el vi en molts àpats i, fins i tot, han estat presents en la majoria d'actes festius de les famílies d'un barri obrer com era el Poblenou.

La més important d'aquestes indústries a Sant Martí era La Perfecció, al carrer de la Democràcia, al barri del Clot. Encara avui es poden veure abandonades les naus que va ocupar la fàbrica, amb una forta presència als establiments i dipositaris del Poblenou.

De les empreses establertes al Poblenou, destaca entre les més conegudes la Industrial Carbònica La Familiar. Va començar al passatge Batista, 14, cantonada amb el carrer de Pere IV. Segons Vicenç Martorell, en aquest mateix indret, l'any 1927, hi havia la fàbrica de sifons La Española. Abans del seu trasllat al carrer Santander, 33, on encara hi és, als locals del Poblenou es van omplir les gasoses de La Casera. Va tancar definitivament les portes entre 1977 i 1978 i es va traslladar al carrer del Cromo, a l'Hospi-

talet de Llobregat. Actualment, el solar l'ocupa un edifici d'habitatges.

Un altre de popular era La Confiança, situada al carrer Pallars, 268, xamfrà amb el carrer Bilbao, 70. L'any 1969 embotellava la gasosa Stel, i n'era el propietari Jaume Farrés. El local era conegut com la planta embotelladora número 8; a més de gasoses, també s'omplia taronjada, llimonada, cola i sífó. Durant alguns anys es va omplir la marca de gasoses i sifons Rumbo, l'anagrama de la qual era un vaixell amb totes les veles al vent. Junt amb altres empreses del sector —com La Martinense—, va intentar formar un únic grup, una iniciativa que no va arribar a reeixir. Actualment, el solar l'ocupa un edifici d'habitatges.

Altres empreses del sector, algunes d'elles força conegudes, eren Rioblanco, SA, que comercialitzava la marca Schweppes. Va començar la seva activitat al carrer d'Espronceda, entre Pallars i Pujades; l'any 1990, era al carrer Provençals, 24, i ocupava una su-

perfície de 15.502 m². Bebidas Españolas, SA, que entre els seus productes tenia el Trinaranjus, estava situada l'any 1990 al carrer Tànger, 110, amb una superfície de 3.134 m². Carbòniques Florença, SA, figura a la relació d'empreses radicades al Poblenou fins al 1987. Els terrenys foren expropiats amb motiu de la construcció de la Vila Olímpica. L'Universal era una altra empresa de begudes carbòniques situada al xamfrà dels carrers de Pere IV i Almogàvers; el propietari era cosí d'un altre fabricant del mateix ram, Cabanes, que omplia la marca Kalmaset i que tenia la seu al carrer de Navas de Tolosa, xamfrà amb el carrer de la Indústria.

Pastes de sopa, galetes i xocolates

La fabricació de pastes per a sopa per mitjà de premses mecàniques, una branca de forta implantació a Cata-

Dos anuncis de Xocolates Amatlle

lunya, té un sol exponent martinenc d'interès, i es trobava al Poblenou.

La sèmola de blat era i és utilitzada per fer pastes alimentàries. La pasta més corrent és el fideu. Per això, a Catalunya els semolers eren anomenats també «fideuers». La seva confecció era artesanal fins a la segona meitat del segle XIX.

Magí Quer i Bertran vivia al barri de Ribera, on tenia diverses botigues. Havia nascut el 1827 i treballava ja com a semoler o fideuer al voltant del 1860.

Al voltant de 1886, el negoci donà un tomb complet. Magí Quer, que ja tenia una fàbrica al carrer de Badajoz —aleshores Independència—, va obrir-ne una altra, també al Poblenou, al carrer de Llull, xamfrà amb els carrers Dos de Maig (ara, Àvila) i Puja-des. Introduí per primera vegada la producció mecànica de fideus i pastes per a sopes. El semoler es va convertir en fabricant de pastes italianes, que és com s'anunciava. Es va presentar a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888 i va guanyar una medalla d'or. Mantingué el taller al carrer de Santa Maria, 18, i un despatx al passeig del Born, 34.

Fins a la mort de Magí Quer, el 1912, la seva fàbrica va ser l'única en tot l'Estat que elaborava les pastes mecànicament. L'empresa va continuar sota la raó social de Fills de Magí Quer, fins a la segona meitat del segle XX.

Galetes Viñas

Una de les primeres grans empreses de galetes fou la de Pere Viñas i Renom. La seva empresa, Viñas i Companyia, s'establí al Poblenou el 1879, al carrer de Castillejos. L'edifici i els tallers adjunts ocupaven un terreny de 4.000 m². El seu nom popular era el de «La Galeta» i s'anunciava com a fàbrica de pa de pessic de fantasia. El despatx de l'empresa era al carrer d'Avinyó, 32. El seu fundador fou el primer a tenir una línia telefònica que unia el seu despatx barceloní amb la fàbrica del Poblenou, el 1883.

Viñas es dedicà des del primer moment a la galeta dolça. Segons el comentarista de l'Exposició del 1888 a Barcelona, «se la encuentra en la mesa del más humilde obrero, como se saborea en los más suntuosos banquetes y por los más exigentes gourmets».

Les galetes Viñas pretenien fer la competència a la galeta anglesa, que era la que dominava aleshores el mercat europeu. Els seus primers models porten el nom d'Espuma, Ambrosia i Bocado de Dama. També incorporaven additius que permetien presentar-les com el millor reconstituent.

El 1886, Viñas i Companyia va guanyar una medalla d'or a l'Exposició de Liverpool. I va fer una forta inversió al seu estand de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. L'establiment va assolir la seva consagració

a les exposició saragossana de 1885-1886 i a la barcelonina de 1888.

La producció, segons que manifestaven aleshores, era d'un milió de quilograms anuals. La fàbrica estava dotada amb maquinària moderna, que incloïa forns, amassadores, batedores, etc. L'any 1894 va instal·lar la primera caldera de vapor. Hi treballaven cent cinquanta obrers. Amèrica era un dels seus grans mercats.

Durant l'última dècada del segle XIX i la primera del XX, Viñas i Companyia era la primera empresa de galetes de l'Estat; entre els anys 1904 i 1920, era una de les cinquanta primeres empreses industrials de Sant Martí, segons la quota fiscal. El dipòsit i el despatx de l'empresa havien passat a la ronda de Sant Pere, 19.

L'any 1928 es va crear la societat anònima Galetes Viñas, SA. Després de la guerra, l'empresa fou declarada en fallida. La Delegació d'Hisenda, com a creditor, vengué les instal·lacions a Manel Casany i Aixelà, el qual mantingué uns quants anys el nom de Galetes Viñas - Manel Castany.

Galetes Solsona

Vers el 1892 Pere Solsona, que tenia un petit negoci de xocolates i pastissos a Mataró, va decidir-se a venir a Barcelona aprofitant el boom de l'Exposició Universal de l'any 1888. Pere Solsona es va instal·lar en primer lloc

al carrer Aragó, per passar més tard al carrer de la Bordeta i, posteriorment, obrir la fàbrica del barri de la Plata.

L'any 1929 es va constituir en societat anònima amb el nom de Galletas y Chocolates Solsona Rius, SA, amb adreça al carrer Wad-ras (ara Doctor Trueta), 127.

El 1963, l'empresa ocupava la catorzena posició en el rànquing de les cent primeres empreses industrials de Sant Martí, tot just al darrere de Metales y Platería Ribera, SA. Un any més tard, el 1964, va decidir obrir una fàbrica nova a Martorell per poder donar abast al gran nombre de comandes que rebia.

Un dels grans encerts de l'empresa Solsona-Rius va ésser la fabricació de la popular galeta Maria 222, que es va convertir en les postres d'un gran nombre de famílies del país. La galeta Maria 222 no era sinó l'adaptació d'una galeta d'identiques característiques que, anys enrere, ja havien llançat al mercat els anglesos i que li van donar aquest nom en honor de la seva reina. L'imperi dels Solsona no va acabar amb la galeta Maria, ja que des de un primer moment van crear tota una gamma de productes —des de l'assortiment Solsona fins a la xocolata batejada amb el nom de Kubala— i col·leccions de cromos que acompanyaven els seus productes.

En els moments de major expansió i èxit econòmic de l'empresa, la multinacional alemanya Balshent va fer una oferta de compra per 500 milions de pessetes, però no va haver-hi acord, i Balshent va comprar l'empresa de la competència —Productos Lose—, també situada al Poblenou, al passeig del Triomf (Rambla), 15, fundada com a societat anònima l'any 1931. Poc temps després de l'oferta de la multinacional alemanya, va començar la davallada de Solsona.

Angoixada per la difícil situació econòmica, la direcció de Solsona-Rius va presentar suspensió de pagaments, així com diversos expedients de crisi.

El celler de Magi Pladellorens, 1917

Els magatzems de Pere G. Maristany, 1913

L'any 1977 li van denegar la suspensió de pagaments, perquè la situació de l'empresa era de fallida.

La fàbrica del Poblenou va tancar i amb prou feines funcionava la fàbrica de Martorell. Els dos centres van tancar definitivament i, el dia 1 de febrer de 1977, la Magistratura del Treball

de Barcelona va treure a subhasta el local i els terrenys del Poblenou per 34.000.000 pessetes. L'empresa, en el moment de tancar, tenia quatre-cents vuitanta treballadors.

Estava ubicada en un edifici d'estil pseudomodernista, a la confluència dels carrers Wad-ras i Dos de Maig (a-

:: VINO AÑEJO QUINADO ::

G. CAMPÀ MIR * **CAMPÀ** * Barcelona (España)

VINO AÑEJO QUINADO CAMPÀ

G. CAMPÀ MIR (BARCELONA)

: Aperitivo :

: : Tónico : :

: Digestivo :

: Estomacal :

: y Poderoso :

Reconstituyente

VINO QUINADO DE LAS BODEGAS

La superioridad del Vino Añejo Quinado "CAMPÀ" sobre todos sus similares, es debida a la calidad de los vinos licorosos, escogidos entre los más selectos para su preparación, así como a la selección de las mejores cortezas de Quina empuñadas, cuya elevada dosis de principios extractivos es garantía de que no contiene en absoluto ningún Amargo castaño. La pureza de sus componentes y la pulcritud y esmero de su elaboración hacen de este Vino Quinado un delicioso Aperitivo perfectamente neutro, que asimismo no ser producto farmacéutico, posee en alto grado las cualidades tónicas, estomacales y reconstituyentes de los preparados medicinales más acreditados. Tómese antes de las comidas como infalible estimulante del apetito, después de ellas para facilitar la digestión, y mezclado con agua natural o de Seltz se obtiene una bebida exquisita y refrescante.

OFICINAS

: Bailén, 7 :

Teléfono 1098

Cables:

MARCAPI

BODEGAS

Castillejos, 74

(S. M.)

PÍDASE EN HOTELES, RESTAURANTS, BARS, COLMADOS, ETC.

El vi de quina de Campà s'anunciava també com a reconstituent, 1913

vui, Doctor Trueta i Àvila, respectivament), que era reflectit en un dibuix inserit en totes les caixes de galetes i els altres productes com a distintiu de la marca. L'edifici va ser reformat. De la primitiva Solsona, no en queden sinó unes naus de l'edifici primer que donaven al carrer de Wad-ras.

Xocolates Amatller

Gabriel Amatller, nascut a Molins de Rei, fixà la seva residència a Barcelona l'any 1797. Va dedicar-se a fer xocolata manualment i va ocupar uns baixos del carrer Manresa, 10, prop de Santa Maria del Mar.

En esclatar la Guerra del Francès (1808), Gabriel Amatller deixà la ciutat i continuà fent de xocolater a Agramunt. Al final de la guerra va tornar i ja havia fet prou estalvi per comprar la casa on tenia el taller.

Quan va morir, la marca tenia un

cert prestigi i la família s'hi guanyava la vida. L'empresa quedà a les mans dels seus dos fills, Antoni i Domènec Amatller i Ràfols. Aquests l'engrandiren i entraren en el comerç de productes colonials. Domènec va deixar aviat el negoci a les mans del seu germà.

El gener de 1872 es dissolgué la societat Amatller Germans, substituïda per una de personal a nom del jove Antoni Amatller i Costa, fill d'Antoni Amatller i Ràfols, que morí el mes de gener del 1877. Domènec va morir també l'agost del mateix any.

El barri de Ribera no era el més adequat per a la fàbrica. El seu nou emplaçament va ser al passeig del Cementiri, 138, al Poblenou. Es va posar en marxa el 1878.

La seva política comercial consistia a tenir una extensa xarxa de distribució i, el 1883, en tenia més de vuitanta. La venda tenia el suport d'una publicitat considerable als diaris de Bar-

celona. Una altra arma comercial foren els cromos incorporats als productes de la casa, al començament del segle XX. Estaven dibuixats per artistes com Pellicer o Apel·les Mestres.

El 1912 es va llançar la nova marca Lluna, que havia de fer companyia a la marca Sol. L'any 1914, l'empresa anava a nom de Filla d'Antoni Amatller; quatre anys abans, havia mort Antoni Amatller.

La fàbrica dels Amatller al Poblenou tenia aleshores cent cinquanta treballadors. A les màquines per a la confecció de xocolata, formades especialment per amassadores, mescladores i cilindres, cal afegir una secció de litografia i impremta —ja que la mateixa empresa confeccionava els cromos—, a més de molins per moldre farina, forns per a la fabricació de galetes i dues màquines frigorífiques. La casa tenia vuit viatjants i cinquanta-vuit representants a la resta de l'Estat i Amèrica.

El 1924 va obrir una segona fàbrica a Banyoles; aleshores, la fàbrica del Poblenou produïa cada any uns tres milions de quilos de productes elaborats. El 1928 es constituí Xocolates Amatller, SA, amb domicili a l'avinguda d'Icària, 142. La fàbrica tanca al final de la dècada dels anys seixanta.

Els Amatller van encarregar una casa al passeig de Gràcia a Josep Puig i Cadafalch i van impulsar un institut d'art que és una joia. Als baixos, funciona des de l'any 2000 la seu del modernisme i es continuen comercialitzant les xocolates Amatller, marca que ara explota un altre fabricant, que valora un nom mític al món de les indústries del menjar de casa nostra.

No s'escapa aquí el tema. Per a una altra ocasió queden les indústries que han treballat la llet —Letona, Ram, Frigo, amb els seus gelats—, l'oli amb marques tan famoses com Basseda i Porcar, les conserves de la casa Carbó...

JORDI FOSSAS